

שיעורי
הלכה ישראל

בעזה ש"ת

דיני
ממונות

המצויים

שיעור כ"א | פרשת משפטים תשפ"ד

דיני גזל וטעות עכו"ם [ב']

לא ללמוד בשעת התפילה וקריאת התורה

כתוב ב"באר הגולה" (חוש"מ סי' שמ"ח סק"ה) וזת"ד: אע"פ שאבידת עכו"ם מותרת, מ"מ קיי"ל שהיכן שיש חילול השם אם לא יחזרנה לו, חייב להחזירה לו. וגם בכל מקום שמחזירה כדי לקדש את השם כדי שיתפארו ישראל וידעו שהם בעלי אמונה, הרי זה משובח. והנה כן הדין גם בהחזרת טעות שטעה עכו"ם מעצמו.

ואני כותב זאת לדורות, שראיתי רבים גדלו והעשירו מן טעות שהטעו העכו"ם, ולא הצליחו, וירדו נכסיהם לטמיון ולא הניחו אחריהם ברכה, וכמ"ש בספר חסידים סי' תתרע"ד.

ורבים אשר קידשו ה' והחזירו טעויות העכו"ם בדבר חשוב, גדלו והעשירו והצליחו, והניחו יתרם לעולליהם, עכת"ד.

דיני גזל וטעות עכו"ם - חלק ב'

הלכה בשורשה

גזילה וגניבה:

גזילה וגניבת עכו"ם, לדעת הרמב"ם (גניבה פ"א) אסורה מה"ת (דלא כתיב בה 'רעך'), ולדעת רש"י (סנהדרין נז, א) אסורה משום 'חילול השם'.

אונאה:

אסור לבקש מחיר על חפץ, וכן לקחת או לתת לפועל גוי שיעשה מלאכה -

מאזני צדק ~ אבני צדק ~ והין צדק

ביותר או בפחות מהשווי באמת (דהיינו יותר מ-16.6c לדולר אחד).

להטעותו:

אסור להטעות לגוי אפילו במקום שאין חילול השם (רמב"ם שם; מהרש"ל; ש"ך סי' שמ"ח סק"ב; הרב ס"ב סי"א, ס"ז ס"ד; אבל עי' רמ"א שמ"ח ס"ב שי"ח).

גוי שטעה מעצמו:

גוי שטועה מעצמו וחושב שקונה דבר יקר או שנשכר לישראל עבור מלאכה שאינה יקרה כ"כ, הרי שאפילו שווה הרבה פחות משווי הטעות, אינו צריך להודיע לו טעותו (דרש ד'אל תונו איש את אחיו', 'אחיו' ולא נכרי), אולם כתב הרב (ס"ז ד') שיאמר לו, ראה – שאני סומך עליך.

❖ וכ"ז דווקא כשלא יתגלה לגוי המחיר והשווי האמיתי, כי אם יש חשש שיתגלה לו ע"י חבריו וכדומה, הרי שאז יהיה אסור מדין 'חילול השם' (ש"ך שם; הרב ס"ב י"א, ס"ז ס"ד).

גניבת דעת:

גניבת דעת, פי' לומר או לעשות דבר כדי לגרום לגוי לחשוב בטעות שהישראל נתן לו משהו שמחמתו 'חייב' לו כסף או יותר כסף, אסור, ואפילו אין בו 'אונאת ממון', כגון שמטעה אותו לחשוב שנתן לו משהו שמחמתו 'חייב' לו הכרת טוב (רמב"ם דעות ב, ו; שו"ע רכ"ח ס"ב; סמ"ע סק"ו; הרב ס"ב סי"ב).

❖ לכן אסור למכור לגוי 'בשר נבילה' ולומר שמוכר לו 'בשר שחוטה', כי אע"פ שאין נפק"מ אצל הגוי לאכול דווקא 'בשר שחוטה', מ"מ אין זו 'טעות' אלא 'גזילה', כי מרמה את הגוי לחשוב שנתן לו יותר וחייב לו (כסף) עבור זה, וזה אסור מה"ת לכו"ע (בשו"ע שם).

❖ וכן האומר לגוי דבר שקר כדי שיחזיק לו טובה עבור זה, או שהגוי חושב מאליו שהישראל עשה לו טובה – ומכיר לו טובה על כך, אסור, אע"פ שאין בו 'אונאת ממון' (סמ"ע רכ"ח סק"ו).

יהיה לכם ~ ועשית הישר והטוב

הפקעת חוב:

כל חפץ או כסף שבא בהיתר לידי הישראל, כגון ע"י הלוואה, חוב על מלאכת פועל, שכירות או במקח שהסכים שהישראל לא ישלם תיכף וזקפו עליו כמלוה, הרי שבכל כזה שהגוי שכח מהחוב, או שלא יכול לדעת כגון יורש, היינו 'הפקעת חוב והלוואה', ומותר לכחש ולהטעותו על העבר כדי להיפטר מלשלם – ככל שאין חילול השם.

- ❖ ודע שגם 'הפקעת חוב' אינה מותרת כאשר הישראל מכחיש והגוי יודע מהחוב, כי אז יש חילול השם (רמ"א שמ"ח ס"ב; הרב ס"ז ס"ד).
- ❖ ודע עוד ש'הפקעת חוב' של גוי, אינה קונה עכשיו מהגוי ע"מ שלא לשלם, שזה נקרא 'גזילה', אלא זהו היכן שמתחילה הייתה כוונת הישראל לשלם כאשר הגוי הלווה לו, או שהסכים שישלם לו לאחר זמן, ואח"כ הישראל מטעהו ומכחיש על העבר, כגון שאומר שכבר פרע לו (הרב ס"ז ס"ד).
- ❖ אמנם באופן שצריך לשלם תיכף, אסור לו לכחש או להטעותו, דהוי כמו בכל מקח, ואינו נקרא 'הפקעת חוב' על העבר, כי מעולם לא זקף עליו הגוי את הכסף כחוב והלוואה (ש"ך שמ"ח סק"ג).

פקדון:

- ישראל שיש לו פיקדון של גוי, מותר לו להשתמש בו (ט"ז יו"ד סק"כ י"א; הרב הל' פסח סי' תע"ב, ובה' גזילה ס"ז בקונט"א ס"ז).
- ❖ ומחלוקת אם מותר לעכב מהגוי פקדונו כשתובע חפציו ולומר שנאבד וכדומה, משום 'גזילת עכו"ם' (הרב הל' גזילה סו"ס ד', נתיבות סי' קצ"ד ז').
 - ❖ ובמקום חילול השם, כגון שהגוי יודע או חושד שאין אמת בפיו, אסור לכל הפוסקים (שמ"ח ס"ב; הרב שם; ט"ז שם).

גזל וטעות גוי - הלכות המצויות בזמנינו

אבידת עכו"ם

א. אבידה בחנות:

מצא חפצים בחנות של גוים (Shopping Center) בעגלה (שופינג קארט, Shopping Cart):

- ❖ אם נמצא בתוך שקית של החנות או עם מדביקה של חנות (PAID-Label), א"כ כבר שילמו ע"ז, והוי 'אבידת עכו"ם' ומותר לקחתו (כי כבר לא שייך לחנות).
- ❖ אך אם מונח סתם בתוך עגלה, הרי זה של החנות - ואסור לקחתו, משום 'גניבת עכו"ם'.

ב. אבידה בתוך טעקסי:

כל מה שנמצא בתוך טעקסי (קאר סערוויס) של גוי, ובעיר שרובה גוים (כמו ניו יורק, ניו דז'שערזי), מותר לקחתו, ואינו בבעלותו של הנהג (Driver).

ג. אבידת טשעק:

מצא טשעק (צ'ק) של גוי, אסור להפקידו (Deposit) בבאנק, שכן גונב בזה כסף מתוך הבאנק-עקאונט של הגוי ('גזילת גוי').

ד. אבידה בחילול השם:

אבידת עכו"ם, מותרת, אבל לא במקום שיש חילול השם, ולכן כשהגוי"טע או איזה בעל מלאכה שכחו חפץ או כסף בבית הישראל - וביקשו אבידתם, יש חשש 'חילול השם' אם הישראל ישקר שלא נמצא כלום, כי יחשוד שהוא גנב זאת, ובאופן 'אבידת גוי' אסורה (ועי' הגה"מ גזילה פ"א, שבמקום שיש חילול השם, גזל גוי חמור מגזל ישראל).

ה. נהג משלוחן (Delivery) שהניח בטעות:

נהג אמאזון (Amazon) שהניח חבילה בטעות וחזר לבקש אותה מהבעה"ב, הרי

שאם ניכר על בעה"ב שהוא יהודי – ודאי יש 'חילול השם', שהלא יודע שהניחה שם, ויודע שרק בעה"ב היהודי היה יכול לקחתה.

- ❖ אבל אינו מחויב לפתוח הדלת, וכשהגוי עוזב המקום, מותר לקחתה.
- ❖ אף אם החפץ היה מיועד לשכנו ישראל, אינו צריך ליתן לו (כי עדיין אינו שלו).
- ❖ אבל אם החפץ נחוץ לשכנו זה, אז יש ליתן לו מ'לפנים משורת הדין' (כבב"מ לא, ב).

ו. רכב (קאר) וחפצי גוי שברשות הישראל:

ישראל שיש לו פיקדון של גוי, מותר להשתמש בו כנ"ל:

- ❖ לכן גוי שהפקיד רכב שלו או חפציו אצל הישראל, מותר להשתמש עם הרכב וחפציו אף בלי רשות (שם).
- ❖ אם נפחת מדמיו בשעת התשמיש בלי רשות, זוהי מחלוקת אם חייב לשלם לגוי (הרב ונתיבות שם).
- ❖ וגם נחלקו בזה, אם מותר לעכב את החפצים מהגוי כאשר תובע אותם, כגון לומר שנאבד וכדומה, משום 'גזילת עכו"ם' (שם).
- ❖ ובמקום חילול השם, כגון שהגוי יכול לדעת או שיחשוד בו שאין אמת בפיו, אסור לכו"ע.

ז. קבלן (קאנטראקטאר) ובעל מלאכה:

- קבלן (קאנטראקטאר) או בעל מלאכה שמשאיר חפציו בחצרו במשך זמן העבודה, לכו"ע מותר להשתמש בחפציו (ט"ז יור"ד קכ"א, יא).
- ❖ אבל (לכו"ע) הוא ספק אם מותר ליטול מחפציו, כיוון שלא ביקש מהישראל לשמרו – וממילא לא הוא כפיקדון ש'בהיתרא אתי לידיה' (ולפי"ז הוא ספק ספיקא לחומר, ואסור, עפ"י מחל' הפוסקים הנ"ל).

אונאת עכו"ם

ח. אונאה בגוי:

אסור להונות גוי - אויספאפען, כגון לומר על רהיטים (Furniture) שזה הסטייל (Style) של היום, או לומר על חפץ שהוא 'מותג' (Brand Name), כשהגוי אינו מבין בזאת, ואז לבקש יותר כסף בשביל זה, ואפילו כששואל ואינו יודע - אסור לשקר ולמכרו בטעות כזאת, וי"ח (רמב"ם שם; ש"ך והרב שם; ועי' מ"א שם).

❖ אולם מותר לשים חפץ בין חפצים יקרים כדי שקונים גוים יחשבו שהוא מסוג היקרים, דהוי טעות מעצמו (אבל בלקוח ישראל, צריך לגלות טעותו אף בטעה מעצמו (סי' רכ"ז; הרב ס"ב י"א).

ט. מוכר כשיש מום במקח:

אבל כשיש מום בתוך המקח או העיסקה, כגון שהוא חפץ או מכונה (Machine) יד שניה (Second Hand) ומשומש (Used-Up a Bit), או אפילו יש בו רק איזה קלקול קטן - שהגוי לא יודע, אסור לבקש ממנו מחיר מלא, משום 'גניבת דעת' (סי' רכ"ח ס"ב).

י. מעקאניק (Mechanic) ואומן:

ישראל שהוא מאקעניק, קבלן (קאנטראקאר) או שאר בעל מלאכה (Repair), צריך לתקן החפץ או הרכב של הגוי בשלימות וכפי המחיר שמשלם לו הגוי, כי אל"כ הוי 'גניבת דעת' דעכו"ם, שאסור לכו"ע.

❖ ויש ליזהר במלאכתן יותר מבישראל, מפני 'חילול השם' שייצא אח"כ כשיתגלה הקלקול והחיסרון (הג"מ פ"א ה"ב).

הלכות עולם לו (נדה עג, א)

קריאת פרסומות (Advertisements) וכתבי חול בשבת

חלק א' – פרסומות

פרסומות והנצחות – אופן המותר:

גיליון-שבת או מודעות-בית מדרש, מותר להכניס בהם הנצחות ע"י כתיבת שמות אנשים פרטיים בלבד, ובפרט כדי לפרסם עושי מצוה (מ"א שכ"ג ס"ק ה'; איל משולש שטרי הדיטות פ"ד י"ז; ת' הרשב"א).

פרסומות שיש להקל:

כמו"כ אפשר לפרסם בבית מדרש או בגיליון שבת – שמות של חברות מסחר וחנויות, ובלי לפרט מה שהם מוכרים.

וכ"ש שאפשר לציין שם של עורך הגיליון (ואפילו מספר טלפון) – הנכתב בפניה שאינה נראית וניכרת להדיא אלא למי שצריך להם בימות החול, כל זמן שאינו נכנס לפרטי העריכה וסוגיה (עפ"י המ"א הנ"ל) [וכ"ה כמו שמותר לכתוב כל מיני אינפורמציה על מיני פראדאקטן ומשקאות, כי אין זה עשוי לשבת].

פרסומות והנצחות האסורות:

אסור לכתוב במודעות – שמות של חברות מסחר ופרטי הסחורה וסוגיה שהם מציעים (ש"ז ס"ג, ועיין זה באריכות בספר איל משולש ושטרי הדיטות).

אך מ"מ מותר לקרות דברי תורה שבהם, כי לא גזרו שיבוא לקרוא אף דברים האסורים (פוסקים אה').

וזה המקום להתנצל על הטעות שנפלה בגיליונות האחרונים בעניין זה – שלא כהידור ההלכה, ויה"ר שלא תצא תקלה מתחת ידינו.

נחמה בת שיינדל
לרפואה שלימה
בתושה"י

גיטל בריינא בת חיה
שניא לרפואה שלימה
בתושה"י

לזכות
חיים צבי בן חנה
שיצא מאפילה לאורה

יצא לאור ע"י הרב יהודה אליקים מאנהייט - מו"צ בק"ק ברוקלין יצ"ו
להנצחות הערות והארות נא להתקשר - dineimumoynes@gmail.com